

# K makulatuře našich prvních vydání

V minulém čísle vyšla první část článku *Některé etické a právní otázky v našem oboru*, zabývajících se materiály „nejasného“ původu. Zvýšený stupeň tolerance, kterou vůči nim tradičně zaujímají naši sběratelé, si vysvětlují nestandardními postupy našich dávných předchůdců, vedoucích představitelů Klubu českých filatelistů, kteří po roce 1918 na trh pomáhali uvést mnoho položek, které se na poštách nedaly koupit, a obrazně řečeno tak vypustili z lahve démona, kterého se pak už nikdy nepodařilo zahnat zpět.

## FRANTIŠEK BENEŠ

V článku jsem uvedl, že například makulatury koupil Klub českých filatelistů od pošty „*takový objem, že se zdá nepochybně, že ji pošta musela dát pro tento účel zvlášť vytisknout*“. Na to reagovalo několik čtenářů dotazem, zda jde toto množství nějak upřesnit. Odpověď zní – ano. Nechtěl jsem článek zatěžovat čísly, zvlášť když je už přede mnou zveřejnili dva badatelé a znaleci, konkrétně můj tatínek, tedy František Beneš starší, a Josef Weissenstein. Oba své závěry uveřejnili ve Filatelii. FB st. v rámci svého seriálu *Malá zastavení na cestě filatelie a čs. poštovní správy*, konkrétně v jeho 32. pokračování ve F12/2006. JW o půl roku později v článku *Není všechno zlato, co se třpytí, aneb nic nového pod sluncem* ve F 5/2007. Oba články jsou zajímavé a stojí za přečtení. Podívejme se tedy - alespoň ve stručnosti - co se v nich píše.

F. Beneš st. při studiu archivu prvorepublikového ministerstva pošt a telegrafů objevil doklady, z nichž vyplývá, že vazby mezi MPT, Čs. poštou a KČF byly mnohem užší, než by se na první pohled mohlo zdát. Z ekonomického hlediska rozhodně nešlo o nějakou „jednosměrku“, tedy že by si velkorysý ministerstvo přidělovalo práci a bezprecedentním prodejem různých filatelistických materiálů nechalo vydělat bezelstné filatelisty. Vůbec ne. Jak to tak bývá, ve hře byly peníze, a to pro obě strany. Sběratelé dostali jinak nedostupné věci, díky nimž stálo za to přihlásit se do KČF (a jeho vedoucí představitel, přes které šla distribuce, si na nejlepších kusech navíc ještě namastili kapsu), a ministerstvo obdrželo peníze, které hodlalo použít mimo svůj rozpočet, konkrétně na mimořádné odměny a podpory svým úředníkům. Byl to oboustranně výhodný obchod, s nímž zjevně souhlasili nejvyšší představitelé MPT, konkrétně první ministr Stříbrný i jeho nástupce

Staněk. Na zvláštním bankovním účtu, který byl k tomuto účelu založen v Živnostenské bance, se během jednoho roku sešlo skoro sto tisíc korun (což v hrubém přepočtu na dnešní peníze odpovídalo nějakým pěti milionům). Akce skončila v roce 1920, kdy si ministerstvo uvědomilo neudržitelnost takového postupu a peníze převedlo na svůj běžný účet, i když i poté je využívalo na odměny. V podrobných výčtech výdajů najdeme i položky vyplacené 22. 5. 1919 čtyřiceti šesti pracovníkům tiskárny Unie, a dokonce i takové kuriozity, jako „428 Kč za doutníky pro personál Unie při tisku známek“ ze dne 4. 10. 1919. Z původních podkladů vyplývá, že celkem bylo tehdy Klubu českých filatelistů prodáno **na milion (!) kusů známek**, ať v podobě makulatury, zkusmých tisků, černotisků, nevydaných, vzorců, „zmetků“ apod., za průměrnou cenu necelých 10 tehdejších haléřů za kus.<sup>1)</sup> Jde samozřejmě jen o velmi hrubý, doslova řádový odhad, ale výsledné číslo je tak šokující, že k němu není co dodat.

Josef Weissenstein, který se uvedenou problematikou zabýval i dříve, ve zmíněném článku srovnává údaje z ministerského archivu s čísly zveřejněnými v časopisu Český filatelista z té doby, a ukazuje, že linka MPT – KČF pokračovala přímo na obchodníky, konkrétně na Františka Šaška, který nejzajímavější takto získané položky obratem inzeroval k prodeji (podobně jako bvalý předseda KČF Šula a další).

Z uvedeného vyplývá, že šlo o operaci bezprecedentního rozsahu, která trvale pokrivila poměry v naší filatelii, a s jejímiž důsledky jsme se nevyrovnali dodnes.

<sup>1)</sup> *Hrubým přepočtem tedy dnešních nějakých 5 Kč za kus, což je u atraktivních položek směšná částka, ale u obyčejné makulatury překvapivě hodná. Protože obyčejnou makulaturu obdrželi řádoví členové KČF a atraktivní smetanu slíží jeho vedoucí představitelé, dopadlo to jako vždycky: Páni se poměli - a kmáni to zaplatili.*

## POŠTOVNÍ HISTORIE

### Malá zastavení na cestě filatelie a čs. poštovní správy (32)

A než jsme se nadáli, je tu další, v pořadí již naše třetí silvestrovské Zastavení. Dnes opustíme Poštu československou 1919 a podíváme se do jiného „kouta“ z našich začátků. Doufám, že to bude stejně zajímavé, jako minulá silvestrovská Zastavení. Ale posuďte sami...



FRANTIŠEK BENEŠ, st.

Večerník Práva lidu z 28. 3. 1919 otiskl pod titulem *Makulatury poštovních známek noučnou tohoto znění*. V tiskárně Unie, jak se nám sděluje, tisknou se na žádost dozorčích poštovních orgánů makulatury známek na bílý papír. Jelikož to je nepřijatelné a mohlo by být makulatur zneužito, upozorňujeme na to ministerstvo pošt.

V intencím sdělení VI. oddělení MPT se k otázkám informací uvádí: „Makulatury se dříve v Unii tiskly jen na bílý papír – bez intervence dozorčích poštovních orgánů. Později Unie přestala k tiskům na levnější papír žlutohnědý. Makulatury na tomto papíře se nedají zneužít. Všechny makulatury vytvářené v Unii na bílém papíru byly prodány spolkem českých filatelistů.“ Datováno 1. 4. 1919 – podpis nečtený (vyzrazený FB).

Noticka i reakce na ni mě zaujala – zejména poslední věta, a tak jsem začal při svém studiu v archivu pátrat po nějakých dalších informacích. Poměrně záhy jsem našel dopis Klubu českých filatelistů Praha, adresovaný GR PT dr. Fatkovi a datovaný 24. 6. 1919, v němž je mj. uvedeno:

Podpis: ing. Jar. Šula, předseda a Josef Klečka, jednatel (zvyrazený FB).

Koncept odpovědi MPT, připojený k dopisu, mě překvapil svou vstřícností v bodě:

1. doporučil obrátit se na přednostu státního dozoru pro tisk poštovních cenin;
2. až bude ukončeno tiskání odevzdaných známek, bude možno rozhodnout o přidělení určitého počtu sérií; bližší sdělí přednosta oddělení poštovních cenin při PHÚ;
3. přenecháme Vám ještě některé černé tisky na bílém papíru, pokud zásobá stačí;
4. obraťte se na zmíněného přednostu oddělení cenin při PHÚ;
5. ten Vám rovněž přenechá určitý počet 25h známkyultramarin za podmínek, jež ústně sdělím;
6. v tomto bodě nelze vyhovět.

Na vědomí dostal odpověď také Státní dozor v Unii a PHÚ – oddělení poštovních cenin.

Když jsem pak našel interní poznámku VI. odd. MPT, že „...p. GR PT z výtečků za makulatury známek poukázal 2.750 Kč pro 46 zaměstnanců Unie jako odměnu za záměstnáním Unie při výrobě známek“ (podle předložené soupisky se výše odměn pohybovala od 40 do 120 Kč. prvnější sazbu dostali

## Z FILATELISTICKÉHO „STŘEDOVĚKU“

### Není všechno zlato, co se třpytí, aneb nic nového pod sluncem



JOSEF WEISSENSTEIN

Pokusme se tedy tou skříňkou otevřít. Budíž předem řečeno, že se tak stává díky realizátorům „obchodu“ samým. Ti nemohli tušit, že se po desítkách let objevi plný badatel, který najde v archivu složku označenou „Nikomu nevydávati bez mého svolení“ a jiný „sfoura“, který porovná její obsah se zápisy ze schůzi Klubu českých filatelistů (KČF), jehož jménem byly nákupy organizovány. Resumé z těchto zápisů bývala totiž publikována v klubovním časopisu Český filatelista. Protože jde o údaje zajímavé, které navíc pocházejí z filatelistického „středověku“, stojí za zveřejnění.

První zmínka o možnosti nákupu makulatury se nachází již ve třetím čísle Českého filatelisty z 15. března 1919 (schůzka KČF konaná 20. 26. 2. a 5. 3.)

ná byla velká; nejdříve musilo být na 4 dily rozstříháno 125.000 archů (později byl tento údaj opraven na 5.000 archů – pozn. J. W.), potom každý list rozstříhaný byl na čtveřice; na to byly dle základních známek čtyřbloky sdruženy, roztrhané a poškozené kusy vytříděny. Práci tu konal pod dozorem p. předsedy Šuly členové klubu, ale poněkud byl málo počat dobrovolníci se hřisticími, bylo nutno k tomu opatřit zvláštní sílu. V neděli dne 6. března (později opraveno na 6. dubna – pozn. J. W.) za krásného jarního dne tisklo 11 členů ve 2 prostraných pokojích člena p. inž. Stoupy od 9. hod. ráno do 1/2 10. večer s malou jednodenníovou přestávkou za vedení p. předsedy Šuly bloky do 370 archů. Následující dny rozdělovány byly na podíly jednotlivé známky a připravována expedice, která tedy vzhledem na obrovskou a ještě více úmornou práci provedena byla velice brzy. Pokud se týče ceny jednotlivých čtyřbloků, stoupají dle dosavadních nabídek od 6 h. výše, dle jakosti a dle řídkosti; mimo věci, které si